

«Sant Joan de la Creu té una gosadia poètica màxima». Entrevista a Gemma Gorga

Carles Torner

EN UNA LECTURA DE POESIA, el presentador va demanar a la poeta Gemma Gorga que pensés en tota la poesia universal i digués quin poema li hauria agradat escriure. El presentador ho va dir com un joc per trencar el gel. Però la resposta va deixar tothom bocabadat: «Posats a triar, m'hauria agradat escriure el *Càntic espiritual* de sant Joan de la Creu.» Li hem demanat que ens expliqui per què l'apassiona tant aquest poema del segle XVI.

Per què vas dir que t'hauria agradat escriure el Càntic espiritual?

Perquè hi és tot. És un poema al qual torno des de fa anys, i sempre hi trobo coses noves. El poema demana un esforç del lector, no és un poema que se't lliuri d'entrada, no et dóna el seu significat. Entre altres coses perquè no hi ha un significat últim. Sempre hi torno i per això, en aquella lectura conjunta amb Xuan Bello, quan el presentador m'ho va demanar, espontàniament vaig dir que m'hauria agradat escriure el Càntic de sant Joan de la Creu.

T'atrau especialment la poesia religiosa?

No; parlem de poesia sense adjectius. Oi que de l'altra poesia no

Sant Joan de la Creu demana la màxima responsabilitat a les paraules més humils. No escriu una peça inabastable: fa servir paraules fàcils de comprendre. No és Góngora. Però, en canvi, carrega les paraules humils d'una potencialitat màxima.

en diem cada vegada «poesia amorosa»? El *Càntic espiritual* és poesia màxima. No necessita cognoms. Com tots els clàssics, té molts estrats de lectura. Em nego a pensar que un lector no en pugui fruit amb facilitat, sense necessitat de notes a peu de pàgina. La mística és a peu pla. De vegades l'excés de coneixement és més aviat un impediment per a aquesta experiència, perquè s'hi arriba carregat d'un farcell massa pesat. La història demostra que un gran místic pot ser analfabet.

Què té sant Joan de la Creu que s'acosti a la teva manera d'escriure o a la teva mirada sobre el món?

Sant Joan de la Creu demana la màxima responsabilitat a les paraules més humils. No escriu una peça inabastable: fa servir paraules fàcils de comprendre, la seva sintaxi tampoc no és difícil. No és Góngora, per entendre'ns. Però, en canvi, carrega les paraules humils d'una potencialitat màxima.

Per què el sentim tan proper, tan contemporani?

Una cosa molt contemporània de sant Joan de la Creu és la reflexió sobre el llenguatge. Tempteja constantment els límits. Fins a on puc dir sense que es trenqui el llenguatge?, es pregunta. Hi ha moments que el Càntic ens fa patir per la sintaxi, per la concordança, com si el llenguatge fos a punt de rompre's. Però se'n surt. Els místics són creadors de llenguatge perquè van fins al límit i empenyen una mica més. Ens regalen aquests pocs metres de llenguatge que han

“ Fra Joan de la Creu i Fra Luis de León són els grans transgressors. Transgressors del llenguatge i de l'experiència de fe. No és el camí de la ciència teològica, sinó el camí de l'experiència. Com santa Teresa de Jesús, o Miguel de Molinos.

---

guanyat. A partir d'aquell moment ja és un espai per a tothom, tothom pot caminar-hi.

Què té, d'especial, l'experiència amorosa de sant Joan de la Creu ?

Se'n poden fer moltes lectures. Una de les quals n'és la lectura exempta: llegim-lo com un poema amorós d'amor profà, no d'amor místic. A mi em sembla una exageració, no té sentit llegir així el Càntic quan el context d'escriptura és tan clar: ell va escriure un poema en el seu àmbit religiós. Per què ens molesta tant, la mística cristiana? I, en canvi, no ens molesta la mística hindú, o la budista? A ningú se li acut llegir Rabindranath Tagore al marge de l'hinduisme. Per què, doncs, aquesta obsessió de llegir Sant Joan de la Creu al marge de la seva tradició? Per què hi ha d'una banda el Sant Joan dels teòlegs i de l'altra el Sant Joan dels poetes? Crec que és un error.

Es pot tanmateix llegir sense necessitat de compartir la fe?

Una vegada una alumna, a classe, abans de parlar del poema, em va avisar: «Jo no sóc creient». Li vaig dir que no m'importava. Quan estudiàvem Garcilaso no vaig preguntar als alumnes qui estava enamorat, i ara no els demanava pas qui compartia el sentiment religiós de sant Joan. Entre altres raons perquè considero que la mística va molt més enllà de la confessionalitat, el dogma, l'Església institucionalitzada... La mística és una experiència d'amor i de trencament de límits.

Era inevitable que sant Joan de la Creu, o abans Fray Luis de León, patissin la presó per haver trencat aquests límits?

Són els grans transgressors. Transgressors del llenguatge i de l'experiència de fe. No és el camí de la ciència teològica sinó el camí de l'experiència. Com Santa Teresa de Jesús, o Miguel de Molinos. La paraula "experiència" és constant en el seu vocabulari. Una de les monges va excusar-se davant sant Joan dient que ella no tenia preparació teològica per entendre'l, i sant Joan li va respondre que no s'hi arriba per la intel·ligència sinó per l'experiència. És un altre dels ponts que ens permeten entrar avui fàcilment en sant Joan de la Creu. Perquè, cadascú a la seva manera, des de diversos graus, tothom ha fet aquesta experiència d'amor.

Parles de l'experiència mística?

La mística és la vivència d'un «Més» en termes absoluts, per dir-ho a la manera de Maria Milagros Rivera. És un superlatiu: l'experiència amorosa a la màxima potència. Tothom pot entrar-hi, per aquesta porta.

Per això ho ha d'expressar amb poesia?

Sant Joan de la Creu no es cansa de repetir que el poema neix de l'experiència més que de la intel·ligència. El poeta no es cansa de repetir-ho als seus lectors i lectores: no et preocupis si no entens. És més: diu que si estem convençuts que ho entenem, que sabem bé de què ens parla, ens estem equivocant. Així és la mística. Ell arriba a qualificar els seus versos de *dislate*: «*Antes parecen dislates que dichos puestos en razón.*» Ho dic sempre als meus alumnes: si no ho enteneu, aneu per bon camí.

Si és poesia, llegim-la, doncs. Demano als meus alumnes que la llegeixin a ull nu i que vinguin amb preguntes, observacions. Què t'ha tocat, què t'ha desconcertat? Alguna estrofa t'ha emocionat?

Quina resposta tenen els teus alumnes quan els presentes el *Càntic espiritual*? Com reben aquest poema els joves d'avui?

D'entrada amb moltes reticències, amb molt escepticisme. Els espanta l'etiqueta de «poesia religiosa». I la tenen mitificada. Els grans clàssics de la literatura ens arriben amb un aura de mitificació que no ens deixa llibertat per acostar-nos-hi com a lectors. Passa una cosa semblant amb el Quixot. A classe, doncs, cal començar per desmitificar sant Joan. Pensa que Menéndez Pelayo va parlar de «profanació» i «irreverència» en parlar del Càntic. Deia que sentia «religiós terror» a tocar aquesta poesia. A classe els dic que aquest camí de la reverència i el respecte extrem és precisament el que no agafarem. Al contrari: farem com Duchamp amb la Gioconda, li pintarem bigoti. Si és poesia, llegim-la, doncs. Demano als meus alumnes que la llegeixin a ull nu i que vinguin amb preguntes, observacions. Què t'ha tocat, què t'ha desconcertat? Alguna estrofa t'ha emocionat? Què t'ha deixat indiferent? D'aquesta manera baixem el clàssic del seu escambell: no ens interessin, en literatura, les estàtues.

Tenen interès per la mística?

La paraula religió els espanta i la paraula mística els atreu. Els versos que més els sobten són els de l'amor místic. La perspectiva mística és, per als meus alumnes, més universal, oberta a totes les religions. És un bon camí d'entrada al poema.

Sant Joan neteja el càntic dels elements més orientalistes, exòtics, però n'incrementa l'aspecte sensual, sensorial i eròtic. No hi ha cap altre poeta de la tradició que ve de Petrarca que digui: «*Gocémonos, amado.*»

Tant sant Joan com Fray Luis de León van tenir problemes i van ser empresonats quan van escriure a partir del *Càntic dels càntics* de la Bíblia. Aquest gran poema eròtic és paradoxal, perquè forma part del cànon de la Bíblia però sempre ha provocat conflictes. Per què se senten tan atrets tots dos pel *Càntic dels càntics*?

Perquè són poetes. Han viscut una experiència religiosa, mística, però també són poetes. I el *Càntic dels càntics* amaga una potència poètica que fa impossible resistir-se a la seva atracció. Crec que també els fascina perquè els permet no perdre's en abstraccions, en conceptes teològics. El llenguatge amorós del càntic bíblic és quotidià. Tant Fray Luis com Sant Joan busquen el llenguatge de l'experiència, no el de la reflexió. Fixa't que, quan sant Joan de la Creu escriu després els comentaris en prosa al seu poema, per què ho fa? No ho acabem de saber. Potser necessita escriure-ho per explicar-se a ell mateix la part d'incomprensible, o d'escàpol, que té el *Càntic espiritual* fins i tot per a ell. Els comentaris de sant Joan arriben a cansar una mica. L'espurna poètica és el més valuós, com passa al *Càntic dels càntics* de la Bíblia, que també és al·lusiú, és escàpol. El teòleg no sap com entrar-hi i el poeta s'hi sent com a casa.

Quina gran diferència hi ha entre el *Càntic espiritual* de sant Joan i el *Càntic dels càntics* bíblic?

Sant Joan neteja el càntic dels elements més orientalistes, exòtics, però n'incrementa l'aspecte sensual, sensorial i eròtic. No hi ha cap altre poeta de la tradició que ve de Petrarca que digui: «*Gocémonos,*

Qui no se sent identificat ja amb la primera estrofa: «*Adónde te escondiste, amado?*» A l'època, els poemes solen començar amb invocacions. Sant Joan de la Creu se les salta, d'entrada hi ha el crit del desig: «*Adón-te escondiste?*» És el crit de la dona abandonada.

---

amado.» I a més a més, en sant Joan, ho diu la dona! És ella qui convidada l'home, ella pren la iniciativa, sense cap ambigüïtat. Pensa que en el seu context equivalia a convidar: «Fem l'amor!» I escriu aquest vers obrint estrofa! Tot el càntic de sant Joan és sensual: el tacte i el gust hi són molt presents. «El adobado vino»: el respire, fa olor, aquest vi calent assaonat amb clau i canyella. O «El mosto de granadas», que és una beguda tèrbola, sensual. El tacte i el gust són essencials per llegir el seu càntic, i això en una tradició —la de la seva època: la del petrarquisme, la del neoplatonisme— on els sentits més exalçats eren la vista i l'oïda, que són els sentits més descarnats. Garcilaso de la Vega evoca l'estimada des de la mirada i la paraula: des de la distància, al capdavant. Què fa, en canvi, Sant Joan de la Creu? Incorpora, toca, tasta. Fra Joan empra el gust i el tacte perquè parla de fusió. Si la mística és fusió, ¿quina millor manera d'expressar-ho que menjant-te l'altre, bevent-te l'altre, tocant l'altre? La frontera entre els amants s'esborra.

Això fa que qualsevol lector s'hi pugui identificar?

Qui no se sent identificat ja amb la primera estrofa: «*Adónde te escondiste, amado?*» A l'època, els poemes solen començar amb invocacions, amb un pròleg o alguna mena d'introducció. Sant Joan de la Creu se salta les introduccions, d'entrada hi ha el crit del desig: «*Adónde te escondiste?*» És el crit de la dona abandonada. Qui no entén aquesta absència? Estem parlant d'un sentiment bàsic. Si llegeixes Garcilaso necessites un bagatge mitològic. Aquí no: «*Adónde te escondiste, amado, y me dejaste con gemido.*» És l'experiència fortíssima d'una absència, d'algú que hi era i de sobte ja no hi és.

Amb una actitud molt activa de la dona, dius.

Efectivament. El poema comença amb veu de dona, i així enllaça amb tota la tradició de la lírica popular en què són les dones les que canten i s'adrecen a l'estimat. Com passa als *villancicos*. Hi ha, doncs, una fusió entre el càntic bíblic i la lírica tradicional castellana. No amb la lírica culta petrarquista que idealitza la dona, sinó amb la lírica popular que li concedeix la veu.

D'on li ve, a Sant Joan, aquesta vinculació amb la cançó popular?

En tenim testimonis. Quan va morir sant Joan de la Creu es van començar a aplegar testimoniatges per beatificar-lo. Un dels germans carmelites va narrar el captiveri de fra Joan, quan va estar tancat a la cel·la gairebé una any. Doncs aquesta cel·la era ben a prop del riu Tajo, i el testimoni explica que fra Joan va sentir que passava per la vora del riu un infant que cantava un *villancico* que deia «Muero de amores, carillo, ¿qué haré? Que te mueras, alahé». Això d'«alahé» és una expressió popular que vol dir «Apa!». Segons el germà carmelita que en va donar testimoni, aquest *villancico* va desencadenar les primeres lires del *Càntic espiritual*. Tot això dit amb molta prudència, perquè en sant Joan de la Creu hi ha molta llegenda barrejada amb la seva biografia. Però és bonic, i és plausible, que el desencadenant fos una cançó popular, perquè els carmelites donaven molta importància a la música i als cants populars. Segur que fra Joan era molt receptiu a aquesta poesia.

Quan compon el Càntic espiritual, sant Joan de la Creu estava tancat en una cel·la perquè les autoritats dels carmelites volien que es desdigués de la seva reforma del Carmel. Com expliques que sigui en aquest context d'empressonament que sorgeixi el poema?

Tancat gairebé un any sencer. Pensa que no tenia ni paper ni llapis per escriure. Era a les fosques. De manera que les lires del *Càntic*

“ Després d’uns mesos en captivitat, li van canviar el vigilant, i aquest nou carceller era compassiu, de manera que va ser ell qui li va donar un quadernet i llapis. Gràcies a això fra Joan va anotar el *Càntic espiritual* i altres estrofes que havia compost.

---

espiritual no les escriu, sinó que les memoritza. És la baixada de l’ésser humà al fons de l’infern. Fra Joan ho comparava amb el ventre de la balena. Ell és Jonàs, la bèstia se l’ha empassat, i en la foscor, l’aïllament i la soledat, sent que sorgeix el poema. L’angoixa és l’oportunitat. Va al fons de tot per emprendre el vol místic.

Com imagines el que li passa a sant Joan de la Creu dins la cel·la on el tenen empresonat?

La memòria és important. Ens quedàriem parats, si coneguéssim la capacitat de memorització que tenia aquella gent! És un altre món. Nosaltres tenim memòries molt limitades, ràpidament ho posem tot per escrit si ho volem recordar. Però en aquell temps la literatura era en gran part oral, i més encara la literatura popular. Abans parlàvem del *Càntic dels càntics* de la Bíblia: fra Joan se’l sabia de memòria! Gràcies a aquesta memòria, quan és tancat a les fosques, dins el silenci de la cel·la, fra Joan està sol però no ho està. Nosaltres sí que ens sentiríem sols, perquè no recordem res. Però ell té tota la poesia apresada, la duu incorporada. Li fa companyia en la seva soledat.

Componia, doncs, amb molta facilitat?

Sant Joan de la Creu tenia la lira, com Fray Luis de León, del tot interioritzada. Són metres que han treballat, que han fet seus. Per això compon i aprèn, compon i aprèn, i crea un càntic d’una gran musicalitat. Les repeticions, la distribució d’accents, les al·literacions com aquestes *is* repetides al començament: «*Adónde te escondiste,/*

amado, y me dejaste con gemido?/ Como el ciervo huiste,/ habiéndome herido,/ salí tras tí clamando y eras ido.» Per què el grinyol de tantes *is*? Perquè és la ferida, traduïda a vocal. Ell no treballa damunt el blanc de la pàgina sinó amb la matèria fònica, el poema és d'entrada matèria vocal, no visual.

Com arriba fins a nosaltres aquest poema compost i memoritzat en la foscor de la cel·la?

Després d'uns mesos en captivitat, li van canviar el vigilant, i aquest nou carceller era compassiu, de manera que va ser ell que li va donar un quadernet i llapis. Gràcies a això fra Joan va anotar el *Càntic espiritual* i altres estrofes que havia compost. Amb el quadernet lligat al coll es va escapar, saltà, corregué i se'n va anar a buscar refugi a un convent femení de carmelites. No sabem quina va ser la redacció posterior del càntic, quants anys va trigar a completar-lo. Sembla que el va escriure per èpoques.

Per què té una estructura tan original?

El que m'agrada molt del càntic, precisament, és l'estructura trencada que té. Les lires són gairebé autònomes. Hi ha un fil lògic tènue. Ens han arribat dues versions del càntic, que ordenen les estrofes de diferent manera. No té importància! Jo he fet la prova de lligar-los tots dos i són molt satisfactoris. Sant Joan no busca un lligam de conseqüència que uneixi les estrofes, sinó un fil tènue. Com la pintura del Bosco, en la qual hi ha un conjunt d'escenes juxtaposades que es poden contemplar, fins a cert punt, en ordres diferents.

Vols dir que és el lector qui, en llegir, compon el quadre de conjunt?

Fixa't en aquestes lires. Cadascuna és un món. L'estructura atomitzada, fragmentada, apunta que les lires van ser escrites en moments diferents. La lògica és mínima: comença amb l'absència de

De fet, la mística és el terreny dels bojos. Ramon Llull parla de «*Lo foll*» quan es refereix a ell mateix. Santa Teresa parla de «*desatinos santos*». Això fa sant Joan, molt modern: t'obliga a acceptar la perplexitat. Cal acceptar en el «no ho entenc i sentir-s'hi còmode».

---

l'estimat i va cap a la plenitud. Però el trajecte es deixa desordenar. Pots entrar en una lira qualsevol i quedar-t'hi. Si llegeixes altres poetes contemporanis, veuràs que les seves composicions tenen una estructura claríssima, matemàtica. Aquí, en el *Càntic espiritual* de Sant Joan de la Creu, no: per això el poeta diu que sembla un disbarat, un *dislate*. De fet, la mística és el terreny dels bojos. Ramon Llull parla de *Lo foll* quan es refereix a ell mateix. Santa Teresa parla de *desatinos santos*. Això fa sant Joan molt modern: t'obliga a acceptar la perplexitat. Cal acceptar el “no ho entenc i sentir-s'hi còmode”. Cosa que costa molt en el món acadèmic i posa molt nervioses algunes persones. No: el Càntic se'n t'escapa, l'experiència va més enllà de la comprensibilitat. No ens preocupem gaire per si entenem o no: deixem-nos endur pel càntic, deixem-nos inundar.

Com s'aprèn a llegir des de la perplexitat?

El *desarrimo* és una paraula molt santjoanista: buidar-se per damunt de tot. Desaferrar-se. El primer que cal fer és desempallegar-se. Travessar el desert. Fra Joan anava amb uns frares germans seus i els va dir: «Nosaltres, frares, viatgem no per veure sinó per no veure.» No distreure's. Fins i tot la bellesa és una distracció per a un ascètic com sant Joan. Cal girar la mirada cap a l'interior. És una de les aparents contradiccions de la seva poesia, que la fan tan interessant: la sensualitat extrema (les flors, les olors, els colors) i l'austeritat també extrema (no viatgem per veure el que hi ha fora sinó per anar sempre més endins).

***

Presentem algunes lires del Càntic Espiritual. Els números al final de vers es refereixen als comentaris de Gemma Gorga que es poden llegir a continuació.

Esposa

¡Oh cristalina fuente, 1
 si en esos tus semblantes plateados
 formases de repente
 los ojos deseados
 que tengo en mis entrañas dibujados!

¡Apártalos, amado,
 que voy de vuelo!

Esposo

Vuélvete, paloma, 2
 que el ciervo vulnerado
 por el otero asoma
 al aire de tu vuelo, y fresco toma.

Esposa

Mi amado, las montañas, 3
 los valles solitarios nemorosos,
 las ínsulas extrañas, 4
 los ríos sonoros,
 el silbo de los aires amorosos,

la noche sosegada
 en par de los levantes de la aurora,
 la música callada,
 la soledad sonora, 5
 la cena que recrea y enamora.

Nuestro lecho florido, de cuevas de leones, enlazado, en púrpura tendido, de paz edificado,	6
de mil escudos de oro coronado.	7

1. LA TRANSPARÈNCIA

«Aquesta lira és un dels punts culminants del poema. D'una gran complexitat imaginativa. La dona s'aboca a la font i es veu reflectida. Pensem immediatament en el mite de Narcís, però no es tracta d'això. Perquè els ulls que s'han de formar a la superfície de plata de la font no són els d'ella sinó uns altres: els ulls que ella té dibuixats a les seves entranyes. Ella vol veure els ulls de l'estimat que porta dibuixats... on els té dibuixats? A la seva memòria, al seu cor? S'aboca a la font per veure els ulls de l'altre, que té gravats, com si ella fos transparent! Els ulls de l'estimat tenen tanta força que la tornen transparent.»

2. LA FUSIÓ

«Originàriament, aquests epígrafs no hi són. Els ha anat afegint la tradició, escrivint “esposa”, “esposo”, “respuesta de las criaturas”, etc. Hi ha un problema amb el *Càntic espiritual* de sant Joan: com que no se l'ha entès, se li ha volgut donar altres sentits. Als copistes, el poema els sembla massa desordenat i hi afegixen epígrafs per ordenar-lo: ara parla l'esposa, ara parla l'espòs. Sembla una obra de teatre. Però sant Joan escriu un diàleg en la intimitat, un diàleg entre dues veus que es confonen. L'experiència mística és la fusió, i aquí s'esborra el perfil estimada/estimat. En aquesta lira és flagrant, perquè el copista ha trencat en dues meitats el vers original: “que voy de vuelo. Vuélvete paloma.” I en trencar-lo també fa a miques la musicalitat del vers. I el seu sentit poètic! Fins aquí els amants estaven separats i, de sobte, les dues veus s'han trobat en un mateix vers! La irrupció d'ell es tan dràstica que els amants s'ajunten en el mateix vers.»

Els copistes canviaven aquest vers i escrivien «*mi amado es las montañas*» o «*mi amado es como las montañas*». No podien acceptar dues lires senceres, deu versos seguits, sense cap verb.

3. DEU VERSOS SENSE VERB

«Els copistes canviaven aquest vers i escrivien “mi amado es las montañas” o “mi amado es como las montañas.” No podien acceptar dues lires senceres, deu versos seguits, sense cap verb. Què pot significar “mi amado las montañas” i tot seguit un devessall d’imatges de paisatges, com si els veiessin a vista d’ocell? Els angoixava no entendre-ho i, per incomoditat, li esmenaven la plana i hi afegien un verb. En canvi, sant Joan ens està convidant a trencar els usos habituals del llenguatge. No hi ha verb perquè tot és plenitud, no hi resta espai per a l’acció. *Mi amado* és tot això. Dues estrofes sense verb al segle XVI: quina gosadia!»

4. LAS ÍNSULAS EXTRAÑAS

«La paraula *ínsula* ja era un arcaisme al segle XVI. Però és un concepte clau dels llibres de cavalleries. Perquè és l’espai de la meravella. El Quixot li promet a Sancho que governarà una ínsula, perquè ho pren dels llibres de cavalleries. A l’època de sant Joan de la Creu ja no s’emprava la paraula. Per què no escriu, senzillament, *isla*? Perquè *ínsula* té encara el ressò de la màgia, de la meravella, dels llibres antics. Màgia que va descorporeïtzant els versos: passem de la terra (les muntanyes, les valls solitàries) a l’aigua de les *ínsulas* i els rius, passem de l’aigua a l’aire amorós, passem a la nit assossegada que no fa cap por, i llavors la música, la soledat, el sopar i l’amor que tot ho recrea.»

Què fa la paradoxa? Constantment desafia la comprensió. No hi ha desxiframent lògic: com pot ser callada, la música? Com pot ser sonora, la soledat? Tan aviat com et penses que has entès el poema se te n'escapa el sentit entre els dits.

---

5. LA PARADOXA

«Són formulacions paradoxals. Què fa la paradoxa? Constantment desafia la comprensió. No hi ha desxiframent lògic: com pot ser callada, la música? Com pot ser sonora, la soledat? Tan aviat com et penses que has entès el poema se t'escapa el sentit entre els dits i et diu: segueix llegint, segueix deixant-te atrapar per les belles paradoxes. Sant Joan de la Creu ens convoca en un altre espai de lectura: més enllà de la lògica.»

6. UNES ULLERES SIMBÒLIQUES

«Hem de llegir el càntic amb unes altres ulleres. Més intuïtives. Unes ulleres simbòliques. El símbol és el llenguatge de sant Joan de la Creu, i és també el llenguatge dels somnis. No pots fer un desxiframent exacte d'un símbol, seria un disbarat. Què signifiquen la nit asossegada, el sopar, la cova, el vi? La seva potencialitat fa esclatar el llenguatge. Encara que siguem fills del cartesianisme i de la lògica, els símbols són criatures potents i inesgotables. El que es diu amb símbols no es pot dir d'una altra manera, perquè llavors fem parafrasis que són terrorisme poètic, o exegetic.»

7. L'INFINIT

«Fins i tot ens hem de malfiar dels comentaris que el sant Joan teòleg fa del sant Joan poeta. Amb el seu coneixement de les escriptures intenta projectar llum sobre el poema, però llavors el redueix. Per-

què el seu poema és molt més gran que el seu intent mateix de comprensió. Ell ho diu constantment a les seves proses: no ho puc dir, no ho sabré dir, el meu llenguatge és indigent per capir-ho. Per incapacitat del llenguatge, que és una eina humana, finita, limitada, i no sap parlar d'una experiència sense límits. L'infinit no pot encabir-se en el finit. Hauria pogut callar, però sant Joan de la Creu decidí no fer-ho. Per això ho diu en poesia.»

[Agraïm a la revista «Compartir», de la Fundació Espriu, el permís per reproduir aquesta entrevista.]